



Αρχές Αγροτικής Οικονομίας & Πολιτικής

Καθηγητής Θρασύβουλος Μανιός
Τμήμα Γεωπονίας
Σχολή Γεωπονικών Επιστημών
Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο

Αρχές Αγροτικής Οικονομίας & Πολιτικής

Διάλεξη 8 & 9

Σκοπός Διάλεξης 8

- **Αγροτική Πολιτική & Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ)**
 - Γιατί υπάρχει αγροτική πολιτική — αποτυχίες αγοράς στη γεωργία
 - Ιστορική εξέλιξη της ΚΑΠ: από τις εγγυημένες τιμές στην πράσινη αρχιτεκτονική
 - Δομή ΚΑΠ 2023-2027: Πυλώνας 1 & Πυλώνας 2
 - Πράσινη Αρχιτεκτονική: Αιρεσιμότητα, Οικολογικά Σχήματα, Αγροπεριβαλλοντικά
 - European Green Deal & Farm to Fork Strategy
 - Κλιματική αλλαγή, βιοποικιλότητα, νερό — η γεωργία ως μέρος του προβλήματος ΚΑΙ της λύσης
 - Ελληνικό Στρατηγικό Σχέδιο ΚΑΠ & εφαρμογή στην Κρήτη

Γιατί Υπάρχει Αγροτική Πολιτική;

- **Η γεωργία δεν είναι «κανονική» αγορά — έχει μοναδικά χαρακτηριστικά:**
 - Επισιτιστική ασφάλεια: Τα τρόφιμα είναι στρατηγικό αγαθό — η αυτάρκεια είναι ζωτική.
 - Αστάθεια τιμών: Κλιματικές καταστροφές, εποχικότητα, → μεγάλες διακυμάνσεις.
 - Χαμηλό εισόδημα: Ιστορικά, οι αγρότες κερδίζουν λιγότερα από τον αστικό πληθυσμό.
 - Αδυναμία διαπραγμάτευσης: Πολλοί μικροί παραγωγοί vs λίγοι μεγάλοι αγοραστές (υπεραγορές).
 - Δημόσια αγαθά: Η γεωργία παρέχει τοπίο, βιοποικιλότητα, πολιτισμό — αλλά η αγορά δεν τα αμείβει.
 - Εξωτερικότητες: Ρύπανση νερού, εκπομπές αερίων — κόστη που δεν πληρώνει ο παραγωγός.
- Η πολιτική παρεμβαίνει για να διορθώσει αυτές τις «αποτυχίες αγοράς» (σύνδεση με Δ3-4: κρατική παρέμβαση).

Τι Είναι η Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ);

- **Ορισμός:** Η ΚΑΠ (Common Agricultural Policy — CAP) είναι η ενιαία αγροτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που χρηματοδοτείται από τον κοινοτικό προϋπολογισμό.
- **Αριθμοί:**
 - Προϋπολογισμός: ~387 δισ.€ για 2021-2027 (~31% του συνόλου ΕΕ)
 - Αφορά ~10 εκατ. αγροτικές εκμεταλλεύσεις σε 27 χώρες
 - Η Ελλάδα λαμβάνει ~20 δισ.€ για την περίοδο 2023-2027
- **Αρχικοί στόχοι (Συνθήκη Ρώμης, 1957):**
 - Αύξηση παραγωγικότητας → επάρκεια τροφίμων
 - Σταθεροποίηση αγορών → αποφυγή κρίσεων
 - Εξασφάλιση δίκαιου εισοδήματος στους αγρότες
 - Λογικές τιμές για τους καταναλωτές

Ιστορική Εξέλιξη της ΚΑΠ

Περίοδος	Χαρακτηριστικά	Περιβαλλοντική διάσταση
1962-1992	Εγγυημένες τιμές, παρεμβατικές αγορές, ποσοστώσεις. «Όσο περισσότερο παράγεις, τόσο περισσότερο πληρώνεσαι»	Μηδενική. Ενθάρρυνση υπερπαραγωγής → «βουνά βουτύρου, λίμνες κρασιού»
1992 (MacSharry)	Μείωση εγγυημένων τιμών, εισαγωγή άμεσων ενισχύσεων ανά εκτάριο	Πρώτα αγροπεριβαλλοντικά μέτρα (προαιρετικά)
2003 (Fischler)	Αποσύνδεση ενισχύσεων από παραγωγή (decoupling). Ενιαία ενίσχυση.	Πολλαπλή συμμόρφωση (Cross-compliance)
2014-2020	Πρασίνισμα (Greening) υποχρεωτικό: 30% ενισχύσεων	3 υποχρεώσεις: διαφοροποίηση, μόνιμοι βοσκότοποι, οικολογικές εστίες
2023-2027	Πράσινη Αρχιτεκτονική: Αιρεσιμότητα + Eco-schemes + Αγροπεριβαλλοντικά	Ισχυρότερη περιβαλλοντική δέσμευση — «δεν πληρώνεσαι αν δεν προστατεύεις»

Ιστορική Εξέλιξη της ΚΑΠ

- **MacSharry (1992):** Από εγγυημένες τιμές → άμεσες ενισχύσεις (αλλά ακόμα συνδεδεμένες)
 - **Μείωσε τις εγγυημένες τιμές** και τις αντικατέστησε με **άμεσες ενισχύσεις ανά εκτάριο** — δηλαδή αντί να σε πληρώνω ακριβά για κάθε κιλό που παράγεις, σου δίνω ένα σταθερό ποσό ανά στρέμμα ανεξάρτητα από το πόσο παράγεις.
- **Fischler (2003):** Από συνδεδεμένες → πλήρης αποσύνδεση + πρώτοι περιβαλλοντικοί όροι
 - **Ενιαία Ενίσχυση** (Single Farm Payment) βασισμένη στα ιστορικά δικαιώματα, ανεξάρτητα από το τι καλλιεργείς ή αν καλλιεργείς καθόλου. Με απλά λόγια: «Παίρνεις τα χρήματα επειδή είσαι αγρότης και συντηρείς τη γη σε καλή κατάσταση — όχι επειδή παράγεις Χ κιλά.»
 - **Δεύτερη μεγάλη αλλαγή:** Εισήγαγε την **πολλαπλή συμμόρφωση (cross-compliance)** — για πρώτη φορά, αν θέλεις ενίσχυση πρέπει να τηρείς βασικούς περιβαλλοντικούς κανόνες. Αυτό ήταν ο πρόδρομος της σημερινής αιρεσιμότητας.
- **ΚΑΠ 2014-2020: Greening (30% ενισχύσεων σε πράσινες πρακτικές)**
 - Πρώτον, **διαφοροποίηση καλλιεργειών:** αν είχες πάνω από 100 στρέμματα αρόσιμη γη, έπρεπε να καλλιεργείς τουλάχιστον 3 διαφορετικές καλλιέργειες. Σκοπός: αποφυγή μονοκαλλιέργειας που εξαντλεί το έδαφος.
 - Δεύτερον, **διατήρηση μόνιμων βοσκοτόπων:** απαγορευόταν η μετατροπή βοσκοτόπων σε αρόσιμη γη πέρα από ένα ποσοστό. Σκοπός: οι βοσκότοποι αποθηκεύουν τεράστιες ποσότητες άνθρακα και φιλοξενούν βιοποικιλότητα.
 - Τρίτον, **οικολογικές εστίες (Ecological Focus Areas — EFA):** το 5% της αρόσιμης γης σε «μη παραγωγικές» εκτάσεις — αγρανάπαυση, φυτοφράκτες, λωρίδες λουλουδιών, ψυχανθή. Σκοπός: καταφύγιο για μέλισσες, πουλιά, ωφέλιμα έντομα.
- **ΚΑΠ 2023-2027:** Πράσινη Αρχιτεκτονική (αυστηρότερη)

Δομή ΚΑΠ 2023-2027

- **Πυλώνας 1 — Άμεσες Ενισχύσεις & Αγορές (ΕΓΤΕ):**
 - Βασική εισοδηματική στήριξη (ανά εκτάριο)
 - Αναδιανεμητική ενίσχυση (προτεραιότητα σε μικρές εκμεταλλεύσεις)
 - Ενίσχυση νέων αγροτών
 - **Οικολογικά Σχήματα (Eco-schemes) ← ΝΕΟΤΕΡΟ & ΚΡΙΣΙΜΟ**
 - Συνδεδεμένη στήριξη (σε ευαίσθητους τομείς: αιγοπρόβατα, βαμβάκι)
- **Πυλώνας 2 — Αγροτική Ανάπτυξη (ΕΓΤΑΑ):**
 - Αγροπεριβαλλοντικά-κλιματικά μέτρα
 - Βιολογική γεωργία
 - Εκσυγχρονισμός εκμεταλλεύσεων, Leader, νέοι αγρότες

Πράσινη Αρχιτεκτονική της ΚΑΠ

- Τι είναι: Το σύνολο των περιβαλλοντικών απαιτήσεων & κινήτρων που πρέπει να τηρούν οι αγρότες για να λάβουν ενισχύσεις.
- Τρία επίπεδα (από βάση προς κορυφή):
 - Επίπεδο 1 — Αιρεσιμότητα (Conditionality): Υποχρεωτικές βασικές απαιτήσεις. Αν δεν τηρηθούν → μείωση/απώλεια ενισχύσεων.
 - Επίπεδο 2 — Οικολογικά Σχήματα (Eco-schemes): Προαιρετικές δράσεις, αμείβονται επιπλέον. Ετήσια δέσμευση.
 - Επίπεδο 3 — Αγροπεριβαλλοντικά Μέτρα (Πυλώνας 2): Πολυετείς δεσμεύσεις (5-7 χρόνια). Βιολογική γεωργία, Natura 2000 κλπ.
- Η λογική: «Βάση + Κίνητρα». Όσο υψηλότερο το επίπεδο, τόσο μεγαλύτερη η αμοιβή αλλά και η δέσμευση.

Αιρεσιμότητα (Conditionality)

- **Ορισμός:** Υποχρεωτικοί κανόνες που πρέπει να τηρούν ΟΛΟΙ οι αγρότες που λαμβάνουν ενισχύσεις. Παράβαση = ποινή/μείωση.
- Δύο κατηγορίες:
- **ΚΓΠΚ (Καλή Γεωργική και Περιβαλλοντική Κατάσταση - GAEC — Good Agricultural & Environmental Condition):**
 - GAEC 1: Διατήρηση μόνιμων βοσκοτόπων
 - GAEC 3: Απαγόρευση καψαλίσματος υπολειμμάτων
 - GAEC 4: Ζώνες ανάσχεσης κατά μήκος υδάτινων σωμάτων
 - GAEC 6: Ελάχιστη κάλυψη εδάφους σε ευαίσθητες περιόδους
 - GAEC 7: Αμειψισπορά σε αρόσιμη γη
 - GAEC 8: Ελάχιστο ποσοστό μη παραγωγικών εκτάσεων (4%)
- **ΚΑΑ (Κανονιστικές Απαιτήσεις Διαχείρισης - SMR — Statutory Management Requirements):** Υπάρχουσα νομοθεσία ΕΕ για νερό, νιτρορύπανση, φυτοπροστατευτικά, ευζωία ζώων.

GAEC: Τι Σημαίνει στην Πράξη;

- **Παράδειγμα GAEC 4 — Ζώνες ανάσχεσης:**
 - Ο αγρότης πρέπει να αφήσει λωρίδα $\geq 3\mu$. χωρίς καλλιέργεια/λίπανση/ψεκασμό δίπλα σε ποτάμι ή κανάλι. Σκοπός: προστασία νερού από νιτρικά & φυτοφάρμακα.
- **Παράδειγμα GAEC 7 — Αμειψισπορά:**
 - Σε αρόσιμη γη >10 στρ., ο αγρότης αλλάζει καλλιέργεια τουλάχιστον σε 1/3 της έκτασης κάθε χρόνο. Σκοπός: υγεία εδάφους, μείωση ασθενειών.
- **Παράδειγμα GAEC 8 — Μη παραγωγικές εκτάσεις:**
 - Τουλάχιστον 4% της αρόσιμης γης σε αγρανάπαυση, φυτοφράκτες, λιθοσωρούς. Σκοπός: καταφύγιο βιοποικιλότητας, επικονιαστές.
- **Αν δεν τηρηθούν: Μείωση ενίσχυσης 1-5% (πρώτη φορά), μέχρι 100% (σοβαρές/επαναλαμβανόμενες παραβάσεις).**

Οικολογικά Σχήματα (Eco-Schemes)

- **Ορισμός:** Προαιρετικές δράσεις υπέρ του κλίματος & περιβάλλοντος, που αμείβονται επιπλέον πάνω από τη βασική ενίσχυση.
- Χαρακτηριστικά:
 - Ετήσια δέσμευση (ανανεώνεται κάθε χρόνο)
 - Χρηματοδοτούνται από τον Πυλώνα 1 (τουλάχιστον 25% του προϋπολογισμού)
 - Αφορούν γεωργικές πρακτικές πάνω από το βασικό επίπεδο αιρεσιμότητας
 - Ο αγρότης επιλέγει ποιο σχήμα τον ενδιαφέρει
- **Στόχος:** Να δημιουργηθεί οικονομικό κίνητρο ώστε ο αγρότης να κάνει «κάτι παραπάνω» για το περιβάλλον.
- **Λογική:** «Σε πληρώνω επιπλέον αν φροντίζεις τη φύση» — εθελοντικό αλλά αμειβόμενο.

Eco-Schemes στην Ελλάδα

Κωδικός	Eco-Scheme	Τι ζητά
Π1-31.1	Ανθεκτικά είδη & ποικιλίες	Χρήση τοπικών, προσαρμοσμένων ποικιλιών
Π1-31.2	Χωροταξική αναδιάρθρωση καλλιεργειών	Μείωση μονοκαλλιέργειας, ενίσχυση αμειψισποράς
Π1-31.3	Εφαρμογή βιολογικής γεωργίας	Τήρηση κανόνων βιολογικής (πιστοποίηση)
Π1-31.4	Φιλοπεριβαλλοντική διαχείριση	Χλωρή λίπανση, φυτοκάλυψη, μείωση εισροών
Π1-31.5	Γεωργία ακριβείας	GPS λίπανση/ψεκασμός, μείωση σπατάλης
Π1-31.6	Διαχείριση ζωικού κεφαλαίου	Βελτίωση διατροφής ζώων, μείωση εκπομπών
Π1-31.7	Διατήρηση μελισσοκομίας	Ενίσχυση επικονίασης & βιοποικιλότητας
Π1-31.8	Αλλαγή καλλιεργητικών πρακτ.	Μείωση χρήσης λιπασμάτων/φυτοφαρμάκων
Π1-31.9	Βιολογική γεωργία & κτηνοτρ.	Διατήρηση βιολογικής πιστοποίησης
Π1-31.10	Μνημειακοί ελαιώνες	Προστασία ελαιώνων υψηλής περιβαλλοντικής αξίας

Αγροπεριβαλλοντικά Μέτρα (Πυλώνας 2)

- **Ορισμός: Πολυετείς δεσμεύσεις (5-7 χρόνια) για γεωργικές πρακτικές που υπερβαίνουν τις βασικές απαιτήσεις.**
- **Παραδείγματα στην Ελλάδα:**
 - Βιολογική γεωργία/κτηνοτροφία: Ενίσχυση 200-500€/στρ. ανάλογα καλλιέργεια
 - Μείωση νιτρορύπανσης: Σε ευπρόσβλητες ζώνες, μείωση λιπασμάτων 30%
 - Προστασία ορεινών βοσκοτόπων: Χαμηλή ένταση βόσκησης, αποφυγή υποβάθμισης
 - Περιοχές Natura 2000: Ειδικοί περιορισμοί σε καλλιέργεια & ψεκασμούς
 - Γενετικοί πόροι: Διατήρηση ντόπιων φυλών ζώων & παραδοσιακών ποικιλιών
- **Διαφορά από Eco-schemes: Πολυετής (5-7 χρόνια vs 1 χρόνο), Πυλώνας 2 (vs Πυλώνας 1), μεγαλύτερη δέσμευση = μεγαλύτερη αμοιβή.**

Κλιματική Αλλαγή & Γεωργία

- **Η γεωργία είναι ταυτόχρονα θύμα ΚΑΙ αιτία της κλιματικής αλλαγής:**
- **Θύμα:**
 - Ξηρασίες, πλημμύρες, παγετοί → καταστροφή σοδειών
 - Νέα παράσιτα/ασθένειες σε περιοχές που δεν υπήρχαν
 - Μείωση διαθεσιμότητας νερού (κρίσιμο για Κρήτη!)
- **Αιτία:**
 - ~10% των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου (GHG) στην ΕΕ
 - Μεθάνιο (CH_4): Από κτηνοτροφία (ζυμώσεις, κοπριά)
 - Υποξείδιο αζώτου (N_2O): Από αζωτούχα λιπάσματα
 - CO_2 : Από μηχανήματα, θέρμανση θερμοκηπίων, μεταφορές

Εκπομπές Αερίων Θερμοκηπίου στη Γεωργία

Πηγή	Αέριο	% Εκπομπών Γεωργίας ΕΕ	Τρόπος μείωσης
Εντερική ζύμωση (μηρυκαστικά)	CH ₄	~40%	Βελτίωση διατροφής, μείωση κοπαδιού
Διαχείριση κοπριάς	CH ₄ + N ₂ O	~15%	Βιοαέριο, κομποστοποίηση
Αζωτούχα λιπάσματα	N ₂ O	~20%	Γεωργία ακριβείας, χλωρή λίπανση
Ενέργεια (θέρμανση, μηχ/τα)	CO ₂	~15%	ΑΠΕ, φωτοβολταϊκά στα θερμοκήπια
Αλλαγή χρήσης γης	CO ₂	~10%	Αποφυγή αποψίλωσης, αναδάσωση

Στόχος ΕΕ: Μείωση εκπομπών κατά 55% έως το 2030 (σε σχέση με 1990). Η γεωργία πρέπει να συμβάλει.

Δέσμευση Άνθρακα (Carbon Farming)

- **Ορισμός:** Γεωργικές πρακτικές που δεσμεύουν CO₂ από την ατμόσφαιρα και το αποθηκεύουν στο έδαφος ή στη βιομάζα.
- Πρακτικές carbon farming:
 - Φυτοκάλυψη εδάφους (cover crops): Μεταξύ δύο καλλιεργειών, ψυχανθή δεσμεύουν C & N.
 - Ελάχιστη κατεργασία (no-till, minimum tillage): Λιγότερο όργωμα = λιγότερη απελευθέρωση CO₂.
 - Αγροδασοκομία: Δέντρα μέσα σε αρόσιμη γη → δέσμευση C + σκίαση + βιοποικιλότητα.
 - Κομποστοποίηση: Οργανική ύλη πίσω στο χωράφι → αυξημένη οργανική ουσία εδάφους.
 - Διατήρηση μόνιμων λιβαδιών: Τα βοσκοτόπια αποθηκεύουν τεράστιες ποσότητες C.
- Η ΕΕ εξετάζει πιστοποίηση δέσμευσης άνθρακα (carbon credits) για αγρότες — πιθανό νέο εισόδημα!

Νερό & Γεωργία

- Η γεωργία χρησιμοποιεί ~70% του γλυκού νερού παγκοσμίως. Στην Κρήτη, πάνω από 80%.
- Προβλήματα:
 - Υπεράρδευση → πτώση υπόγειου υδροφόρου ορίζοντα (Μεσσαρά!)
 - Νιτρορύπανση: Αζωτούχα λιπάσματα → νιτρικά σε υπόγεια νερά
 - Αλάτωση: Υπεράντληση κοντά στη θάλασσα → θαλασσινό νερό εισχωρεί
 - Φυτοφάρμακα: Υπολείμματα σε ποτάμια & υπόγεια νερά
- Πολιτικές ΚΑΠ & ΕΕ:
 - Οδηγία Πλαίσιο Νερού (2000/60/EC): Καλή κατάσταση υδάτων έως 2027
 - Οδηγία Νιτρικών (91/676/EEC): Ευπρόσβλητες ζώνες, περιορισμοί λίπανσης
 - GAEC 4: Ζώνες ανάσχεσης δίπλα σε νερά

Βιοποικιλότητα & Γεωργία

- **Η εντατική γεωργία είναι η #1 αιτία απώλειας βιοποικιλότητας στην Ευρώπη.**
- Πώς επηρεάζεται η βιοποικιλότητα:
 - Μονοκαλλιέργειες → εξαφάνιση φυτικών ειδών & εντόμων
 - Φυτοφάρμακα → θάνατος μελισσών & επικονιαστών
 - Απώλεια φυτοφρακτών & ακαλλιέργητων ζωνών → κανένα καταφύγιο για άγρια ζωή
 - Στράγγιση υγροτόπων → απώλεια κρίσιμων οικοτόπων
- Πολιτικές ΚΑΠ:
 - GAEC 8: 4% μη παραγωγική γη (αγροάπαυση, φυτοφράκτες)
 - Eco-scheme Π1-31.7: Ενίσχυση μελισσοκομίας → προστασία επικονιαστών
 - Eco-scheme Π1-31.10: Προστασία μνημειακών ελαιώνων Κρήτης
 - Natura 2000: 18% χερσαίας ΕΕ προστατεύεται — η γεωργία πρέπει να προσαρμοστεί

Farm to Fork Strategy (Από το Χωράφι στο Πιάτο)

- **Ορισμός: Στρατηγική της ΕΕ (Μάιος 2020) για ένα δίκαιο, υγιές & φιλικό προς το περιβάλλον σύστημα τροφίμων. Μέρος του European Green Deal.**
- **Βασικοί στόχοι για 2030:**
 - **-50% χρήση & κίνδυνος χημικών φυτοφαρμάκων**
 - **-50% απώλεια θρεπτικών (νιτρικά, φώσφορος)**
 - **-20% χρήση λιπασμάτων**
 - **25% γεωργικής γης σε βιολογική καλλιέργεια (από ~10% σήμερα)**
 - **-50% πωλήσεις αντιμικροβιακών σε κτηνοτροφία**
- **Η στρατηγική καλύπτει ολόκληρη την αλυσίδα: παραγωγή → μεταποίηση → διανομή → κατανάλωση → σπατάλη τροφίμων.**

European Green Deal & Γεωργία

- **Ορισμός:** Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (2019) είναι το συνολικό σχέδιο της ΕΕ για κλιματική ουδετερότητα ως το 2050.
- Πώς επηρεάζει τη γεωργία:
 - Κλιματικός νόμος: Μείωση GHG -55% έως 2030 — η γεωργία πρέπει να συμβάλει
 - Farm to Fork: Αλλαγή τρόπου παραγωγής τροφίμων
 - Στρατηγική Βιοποικιλότητας: 30% προστατευόμενη γη, αποκατάσταση οικοσυστημάτων
 - Κανονισμός αποκατάστασης φύσης (Nature Restoration Law): Αποκατάσταση 20% χερσαίων & θαλάσσιων οικοσυστημάτων έως 2030
 - Σχέδιο δράσης μηδενικής ρύπανσης: Μηδενική ρύπανση αέρα, νερού, εδάφους
- Πρακτικά: Η ΚΑΠ 2023-2027 είναι ο βασικός μηχανισμός εφαρμογής του Green Deal στη γεωργία.

Farm to Fork: Στόχοι σε Αριθμούς

Στόχος	Πρόβλημα (Τώρα)	Στόχος 2030	Πρόκληση
Χημικά φυτοφάρμακα	Αύξηση σε ορισμένες χώρες	-50% χρήση & κίνδυνος	Εναλλακτικές μέθοδοι, βιολογικός έλεγχος
Λιπάσματα	Αυξημένη χρήση N σε εντατικές καλλ.	-20% χρήση	Γεωργία ακριβείας, χλωρή λίπανση
Απώλεια θρεπτικών	Νιτρορύπανση υδάτων	-50% απώλειες	Καλύτερη διαχείριση λίπανσης
Βιολογική γεωργία	~10% γεωργικής γης ΕΕ	25%	Κίνητρα, εκπαίδευση, ζήτηση αγοράς
Αντιμικροβιακά	Υπερχρήση σε κτηνοτροφία	-50% πωλήσεις	Πρόληψη, εμβολιασμοί, ευζωία

Κριτική: Αυτοί οι στόχοι είναι φιλόδοξοι. Πολλοί αγρότες ανησυχούν ότι θα μειωθεί η παραγωγή & τα εισοδήματα χωρίς αρκετή στήριξη.

Βιολογική Γεωργία στην ΚΑΠ

- **Ορισμός:** Σύστημα παραγωγής που αποκλείει χημικά φυτοφάρμακα, συνθετικά λιπάσματα & ΓΤΟ, βασιζόμενο σε φυσικές διεργασίες.
- Πώς στηρίζεται από την ΚΑΠ:
 - Eco-scheme Π1-31.3 & Π1-31.9: Ετήσια ενίσχυση για βιολογική
 - Πυλώνας 2: Πολυετής ενίσχυση μετάβασης (3 χρόνια) & διατήρησης
 - Εθνικό Σχέδιο Δράσης Βιολογικής Γεωργίας
- **Ελλάδα:**
 - ~12% γεωργικής γης σε βιολογική (~530.000 στρ.) — πάνω από τον μέσο ΕΕ
 - Κρήτη: Σημαντική παρουσία βιολογικής ελαιοκομίας & αμπελουργίας
 - Στόχος εθνικός: 20% έως 2030 (vs 25% ΕΕ)
- **Πλεονεκτήματα:** Υψηλότερη τιμή πώλησης, χαμηλότερο κόστος εισροών μακροχρόνια, οικολογικά οφέλη.

Ελληνικό Στρατηγικό Σχέδιο ΚΑΠ 2023-2027

- Κάθε χώρα-μέλος συντάσσει Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο (ΣΣ ΚΑΠ) — προσαρμόζει τους κανόνες στις δικές της ανάγκες.
- Βασικά στοιχεία Ελλάδας:
 - Συνολικός προϋπολογισμός: ~19,4 δισ.€ (2023-2027)
 - Πυλώνας 1 (άμεσες): ~10,7 δισ.€
 - Πυλώνας 2 (αγρ. ανάπτυξη): ~4,6 δισ.€
 - Eco-schemes: ~1 δισ.€ (ετησίως ~200 εκ.€)
- Προτεραιότητες Ελλάδας:
 - Στήριξη μικρών & μεσαίων εκμεταλλεύσεων (αναδιανεμητική)
 - Ενίσχυση νέων αγροτών & γυναικών
 - Βιολογική γεωργία & μείωση εισροών
 - Διαχείριση υδατικών πόρων (κρίσιμο για νησιά & Κρήτη)

Κρήτη & ΚΑΠ: Τοπική Εφαρμογή

- **Ιδιαιτερότητες Κρήτης:**

- Ελαιοκομία: ~35 εκ. ελαιόδεντρα — η μεγαλύτερη συγκέντρωση στην ΕΕ
- Θερμοκηπιακές καλλιέργειες (Ιεράπετρα, Τυμπάκι): Υψηλό κόστος ενέργειας
- Λειψυδρία: Μεσσαρά, Κίσσαμος — πτώση υπόγειου υδροφόρου
- Βιοποικιλότητα: 50+ περιοχές Natura 2000 στην Κρήτη

- **Σχετικά eco-schemes & μέτρα:**

- Π1-31.10: Προστασία μνημειακών ελαιώνων — μοναδικό μέτρο, σχεδόν αποκλειστικά για Κρήτη
- Βιολογική ελαιοκομία: Αυξανόμενη στροφή, ιδίως σε Σητεία, Βιάννο
- Νιτρορύπανση: Η πεδιάδα Μεσσαράς σε ευπρόσβλητη ζώνη — περιορισμοί λίπανσης
- Φωτοβολταϊκά θερμοκήπια: Ενίσχυση μέσω ΚΑΠ για μείωση κόστους ενέργειας & εκπομπών

Κριτική στην ΚΑΠ

- **Θετικά:**

- Εξασφάλισε επισιτιστική ασφάλεια στην Ευρώπη μετά τον πόλεμο
- Στήριξε εισόδημα εκατομμυρίων αγροτών
- Εισήγαγε σταδιακά περιβαλλοντικές απαιτήσεις

- **Αρνητικά / Προβληματισμοί:**

- Άδικη κατανομή: Το 20% των μεγαλύτερων εκμ/σεων λαμβάνει 80% των ενισχύσεων
- Γραφειοκρατία: Πολύπλοκοι κανόνες, δύσκολη εφαρμογή για μικρούς αγρότες
- Ανεπαρκής περιβαλλοντική αποτελεσματικότητα: Το greening 2014-2020 κρίθηκε αναποτελεσματικό
- Αντιφατικοί στόχοι: Παραγωγή vs περιβάλλον — μπορούν να συμβαδίσουν;
- Αγνόηση αλυσίδας: Η ΚΑΠ στηρίζει τον παραγωγό αλλά δεν ρυθμίζει τη μεταποίηση/λιανική

Greenwashing ή Πραγματική Αλλαγή;

- **Ερώτημα:** Η πράσινη αρχιτεκτονική της ΚΑΠ φέρνει ουσιαστική αλλαγή ή είναι «πράσινο ξέπλυμα»;
- **Επιχειρήματα υπέρ (πραγματική αλλαγή):**
 - 25% του Πυλώνα 1 σε eco-schemes — πρωτοφανές ποσοστό
 - Η αιρεσιμότητα είναι πιο αυστηρή από το παλιό greening
 - Carbon farming ανοίγει νέες ευκαιρίες εισοδήματος
- **Επιχειρήματα κατά (greenwashing):**
 - Πολλά eco-schemes είναι «χαμηλής φιλοδοξίας» — εύκολο να τηρηθούν χωρίς αλλαγή
 - Η αιρεσιμότητα εξαιρέθηκε μερικώς λόγω πίεσης αγροτών (GAEC 8 αναστολή 2023-24)
 - Ο προϋπολογισμός δεν αυξήθηκε αρκετά — ίδια λεφτά, περισσότερες απαιτήσεις
- Η αλήθεια είναι κάπου στη μέση: η κατεύθυνση είναι σωστή, αλλά ο ρυθμός είναι αμφίβολος.

Αγροτικές Διαμαρτυρίες 2024: Γιατί;

- **Τον Ιανουάριο-Φεβρουάριο 2024, μαζικές αγροτικές κινητοποιήσεις σε όλη την Ευρώπη (Γαλλία, Γερμανία, Ολλανδία, Ελλάδα).**
- **Αιτήματα αγροτών:**
 - Μείωση γραφειοκρατίας ΚΑΠ — «δεν είμαστε γραφειοκράτες, είμαστε αγρότες»
 - Αναστολή περιβαλλοντικών απαιτήσεων (GAEC 8, αγρανάπαυση)
 - Προστασία από φθηνές εισαγωγές (Ουκρανία, Mercosur)
 - Καλύτερες τιμές — «δεν μπορούμε να παράγουμε πιο πράσινα και πιο φθηνά ταυτόχρονα»
- **Αποτέλεσμα:** Η ΕΕ ανέστειλε μέρος των περιβαλλοντικών κανόνων — δείχνοντας τη σύγκρουση μεταξύ οικολογίας & οικονομίας.
- **Κεντρικό δίλημμα:** Πώς κάνεις τη γεωργία πιο βιώσιμη χωρίς να χρεοκοπήσεις τον αγρότη;

Εργαλεία Αγροτικής Πολιτικής: Σύνοψη

Εργαλείο	Πώς λειτουργεί	Παράδειγμα
Άμεσες ενισχύσεις	Πληρωμή ανά εκτάριο, αποσυνδεδεμένη	Βασική ενίσχυση ~200€/στρ.
Συνδεδεμένες ενισχ.	Πληρωμή συνδεδεμένη με παραγωγή	Αιγοπρόβατα, βαμβάκι
Eco-schemes	Επιπλέον ενίσχυση για πράσινες πρακτικές	Βιολογική, γεωργία ακριβείας
Αγροπεριβαλλοντικά	Πολυετής σύμβαση (5-7 χρόνια)	Μείωση νιτρορύπανσης
Επενδυτικά μέτρα	Χρηματοδότηση εκσυγχρονισμού	Νέα θερμοκήπια, ΑΠΕ
Κατώτατες τιμές	Ελάχιστη εγγυημένη τιμή	(Σχεδόν καταργήθηκαν)
Δασμοί/Ποσοστ.	Προστασία από εισαγωγές	Δασμοί σε σιτηρά εκτός ΕΕ

Παράδειγμα: Μνημειακοί Ελαιώνες Κρήτης

- **Eco-scheme Π1-31.10: Προστασία τοπίων & γεωργικών συστημάτων υψηλής περιβαλλοντικής σημασίας — Μνημειακοί ελαιώνες.**
- Τι είναι:
 - Ελαιόδεντρα ηλικίας εκατοντάδων (ή χιλιάδων!) ετών
 - Μοναδικό τοπίο, οικολογική & πολιτιστική αξία
 - Κίνδυνος: Εγκατάλειψη ή αντικατάσταση με εντατικές ποικιλίες
- Τι ζητά το eco-scheme:
 - Διατήρηση υπαρχόντων μνημειακών δέντρων
 - Μη χρήση εντατικών εισροών
 - Απαγόρευση εκρίζωσης
- Αντάλλαγμα: Ετήσια ενίσχυση που αναγνωρίζει τη «δημόσια υπηρεσία» του αγρότη — δεν τον πληρώνει μόνο για το λάδι, αλλά και για το τοπίο.

Παράδειγμα: Νιτρορύπανση στη Μεσσαρά

- Η πεδιάδα Μεσσαράς στη νότια Κρήτη: εντατικές θερμοκηπιακές καλλιέργειες & ελαιοκομία.
- Πρόβλημα:
 - Υπερβολική χρήση αζωτούχων λιπασμάτων σε θερμοκήπια
 - Νιτρικά ιόντα στα υπόγεια νερά πάνω από τα όρια (>50 mg/L)
 - Η Μεσσαρά χαρακτηρίστηκε «ευπρόσβλητη ζώνη νιτρορύπανσης»
- Μέτρα ΚΑΠ & εθνικά:
 - Υποχρεωτικό πρόγραμμα δράσης: Μέγιστη ποσότητα αζώτου ανά στρέμμα (17 κιλά N/στρ.)
 - Αγροπεριβαλλοντικό μέτρο: Ενίσχυση για μείωση λίπανσης 30% πέρα από το υποχρεωτικό
 - Eco-scheme Π1-31.5: Γεωργία ακριβείας → στοχευμένη λίπανση μόνο εκεί που χρειάζεται
- Σύνδεση με Δ5: Αυτό αυξάνει το VC (νέες τεχνολογίες, πιστοποιήσεις) αλλά μακροχρόνια μειώνει κόστος λιπασμάτων & προστατεύει το νερό.

Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας & Γεωργία

- **Η ΚΑΠ & το Green Deal προωθούν τη σύνδεση γεωργίας-ενέργειας:**
 - Αγρο-φωτοβολταϊκά (Agri-PV): Φωτοβολταϊκά πάνελ + καλλιέργεια στο ίδιο χωράφι
 - Φωτοβολταϊκά στα θερμοκήπια: Μείωση κόστους ενέργειας 40-60%
 - Βιοαέριο/βιομάζα: Κοπριά, υπολείμματα ελαιοτριβείου → ενέργεια
 - Παράδειγμα: Τα ελαιοπυρηνέλαια (κατσιγάρος) στα ελαιοτριβεία Κρήτης: πρόβλημα ρύπανσης ΕΑΝ πεταχτεί, αλλά πηγή ενέργειας αν αξιοποιηθεί!
- **Οφέλη:**
 - Μείωση εξάρτησης από ορυκτά καύσιμα
 - Νέο εισόδημα (πώληση ρεύματος, net metering)
 - Μείωση αποτυπώματος άνθρακα — πιθανά carbon credits

Ευζωία Ζώων (Animal Welfare) στην ΚΑΠ

- **Η ΕΕ θεωρεί την ευζωία ζώων μέρος της βιώσιμης γεωργίας.**
- Τι περιλαμβάνει:
 - 5 Ελευθερίες: Πείνα/δίψα, δυσφορία, πόνος/ασθένεια, φυσική συμπεριφορά, φόβος/στρες
 - Κτηνοτροφικά eco-schemes (Π1-31.6): Βελτίωση σιτηρεσίου, χώρων σταβλισμού
 - Μείωση αντιβιοτικών -50% (στόχος F2F)
- Γιατί αφορά το περιβάλλον;
 - Καλύτερη διαχείριση κοπριάς → λιγότερες εκπομπές
 - Λιγότερα αντιβιοτικά → λιγότερη ρύπανση νερού
 - Εκτατική κτηνοτροφία → διατήρηση βοσκοτόπων & βιοποικιλότητας

Αειφόρος Γεωργία: Τι Σημαίνει;

- **Ορισμός:** Γεωργία που ικανοποιεί τις σημερινές ανάγκες χωρίς να θέτει σε κίνδυνο τη δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους.
- **Τρεις πυλώνες αειφορίας:**
 - Περιβαλλοντικός: Προστασία εδάφους, νερού, αέρα, βιοποικιλότητας
 - Οικονομικός: Βιώσιμο εισόδημα για τον αγρότη — αν δεν βγάζει λεφτά, δεν θα μπει σε πράσινες πρακτικές
 - Κοινωνικός: Ζωτικές αγροτικές κοινότητες, δίκαιη εργασία, ποιοτικά τρόφιμα
- **Σύνδεση με ΚΑΠ:** Η πράσινη αρχιτεκτονική προσπαθεί να ισορροπήσει τους τρεις πυλώνες — δεν μπορείς να προστατεύσεις το περιβάλλον αν ο αγρότης πεινάει.

Μελλοντικές Προκλήσεις

- Κλιματική κρίση: Ξηρασία, πλημμύρες, νέα παράσιτα — η Μεσόγειος πλήττεται ιδιαίτερα.
- Δημογραφικό: Γήρανση αγροτικού πληθυσμού — ποιος θα καλλιεργεί σε 20 χρόνια;
- Τεχνολογία: AI, drones, γεωργία ακριβείας — ευκαιρία ή απειλή για μικρούς αγρότες;
- Γεωπολιτική: Πόλεμος Ουκρανίας → επισιτιστική ασφάλεια vs περιβάλλον
- Καταναλωτικές τάσεις: Φυτοβασισμένη διατροφή, εργαστηριακό κρέας — αλλαγή αγορών
- Ψηφιακή μετάβαση: Blockchain ιχνηλασιμότητας, smart farming — νέες δεξιότητες
- ΚΑΠ μετά το 2027: Πώς θα εξελιχθεί; Περισσότερο πράσινη; Μικρότερος προϋπολογισμός;
- **Κρίσιμο ερώτημα: Θα καταφέρει η ΕΕ να ισορροπήσει επισιτιστική ασφάλεια, κερδοφορία αγροτών ΚΑΙ περιβαλλοντική προστασία;**